

Του Ηρακλή Μήλλα (Μετάφταση από Geleceğin Sesi, Türk-Yunan Yurttaş Diyaloğu, Επιμ. Taciser Ulaş Belge, Bilgi Üniversitesi, 2004)

Η Ευθυμία του Ελληνοτουρκικού Διαλόγου

Σαν να συνήλθαν οι κοινωνίες μας με το τράνταγμα των σεισμών. Οι διμερείς σχέσεις έχασαν την παλιά τους οξύτητα και εμφανίστηκαν οι αλληλοεπισκέψεις στις στήλες των εφημερίδων. Τι όμως εμπόδισε για δεκαετίες αυτή την εξέλιξη; Τώρα σε τι αποσκοπεί αυτό το 'δικαίωμα λόγου'; Γιατί ξεκίνησε αυτός ο 'διάλογος' σαν κάποιος (μεγάλος) να πάτησε κάποιο κουμπί; Οι απαντήσεις δεν κρύβουν μυστήριο ή σοφία αλλά νομίζω προδίδουν την ανώριμη πολιτική κουλτούρα των κοινωνιών μας.

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις χαρακτηρίζονται από έλλειψη εμπιστοσύνης, από στείρωση και από ανικανότητα που πηγάζουν από τον εθνικισμό. Σε διάφορα πεδία η μη λύση έγινε ο κανόνας. Δεν μπόρεσε να αναπτυχθεί ακόμα και η οπτική μιας λύσης. Η ευθύνη για αυτό και στις δύο χώρες και με ένα κωμικό τρόπο (και με μεγάλη αυτοπεποίθηση) αποδόθηκε στην άλλη πλευρά. Αχ αυτός ο Άλλος!

Τώρα που ξεκίνησε αυτός ο διάλογος σε ένα πολύ πιο άνετο πλαίσιο και με το ξελάφρωμα που αισθανόμαστε από το απότομο χαλάρωμα, δεν σας φαίνονται αστεία όλα αυτά τα πεπαλαιωμένα; Ή έστω κωμικό-τραγικά; Εγώ προσωπικά παρακολούθησα αυτό το 'δράμα' για πολλά χρόνια πολλές φορές και στις δύο γλώσσες και στις δύο χώρες, και ορισμένες εξελίξεις μου προκαλούν πλέον μειδίαμα, ακόμα και γέλια. Θα μπορούσα και να γελάσω δυνατά αν δεν ερχόταν στο νου τα δεινά που προκάλεσε αυτή η διαμάχη και τους κινδύνους που εμπεριέχει. Μήπως θα πρέπει να πούμε ότι η αντίδραση μου συγκαταλέγεται στο 'πικρό χαμόγελο';

Τι γράφει ο 'Άλλος' αρθρογράφος στην 'δική' μας εφημερίδα; Τι θέλει να πει; Εμείς τι εκλαμβάνουμε; Τελικά αυτά τα άρθρα ικανοποιούν τους πάντες εξ ολοκλήρου. Και αυτούς που λεν τα απωθημένα τους και αυτούς που διαβάζουν τα κείμενα της άλλης πλευράς και ανακαλύπτουν για μια ακόμη φορά 'την πάγια αρνητική στάση' του Άλλου. Μέχρι τώρα τα περισσότερα (όχι όλα!) από αυτά τα είδη των κειμένων ακολουθούν μια φόρμα: Α) η διάθεση 'είναι ευκαιρία, ας ενημερώσω τον Άλλο για το δικαίωμα μας' γίνεται αισθητή μεταξύ των γραμμών. Β) 'Για να μη μας πουν φανατικούς και ασυμβίβαστους' τα κείμενα δεν

αναφέρονται άμεσα στα καυτά θέματα, αλλά το πάνε γύρω γύρω. Γ) Γίνεται ελαφρώς μια προσωπική προβολή - όπως και να το κάνουμε είμαστε απέναντι σε ένα νέο αναγνωστικό κοινό. Δ) Κανείς δεν γράφει σαν άτομο αλλά βασικά με μια εθνική ταυτότητα - σαν να αντιπροσωπεύει την πατρίδα. Ως αποτέλεσμα Ε) έχουμε άγευστα, άχρωμα, κάπως προσποιητά κείμενα. Και όμως οι ίδιοι γράφουν τόσο ζεστά, πειστικά, με πάθος άρθρα για το δικό τους κοινό.

Θα μπορούσαν ορισμένα από αυτά τα φιλοξενούμενα άρθρα να γίνουν πιο αποδοτικά. Α) Αν ο ειλικρινής λόγος καθιερωθεί ως βασικός κανόνας οι αναγνώστες θα μπορούσαν να μάθουν πληρέστερα τις απόψεις της Άλλης πλευράς. Σπάνια οι κοινωνίες μας έχουν πρόσβαση στις θέσεις του Άλλου, στην ολότητά τους, χωρίς να ακολουθούν 'σχόλια'. Θέλω να πω ότι οι θέσεις του Άλλου παραποιούνται. Β) Μπορεί αντί να αφήνονται ελεύθεροι οι συγγραφείς, να ζητείται η θέση τους σε συγκεκριμένα θέματα. Το δε σημαντικότερο και παραμελημένο θέμα είναι η εντόπιση των δικών τους παραλήψεων και λαθών. Μέχρι τώρα διαλαλήσαμε 'το δίκαιο μας'. Το βασικότερο όμως είναι να ανακαλύψουμε τις ελλείψεις μας, τα παραπτώματά μας. Σε αυτό το χώρο και στις δύο πλευρές κυριαρχεί η τύφλωση, η κώφωση. Όσοι δε δεν συνειδητοποιούν τις αδυναμίες τους όχι μόνο δεν συμβάλλουν στην εξεύρεση μιας λύσης αλλά με την επιθετικότητα τους φορτίζουν την ένταση. Η εφαρμογή του 'γνώθι σαυτόν' υπήρξε μια βασική αδυναμία από την εποχή του Σωκράτη.

Πέρα από αυτά θα μπορούσαμε κάπως και να εξετάσουμε τους συγγραφείς. Αυτό που εγώ θα ήθελα να μάθω είναι το εξής: Εάν ρωτήσουμε 'ποιες είναι οι θέσεις της Άλλης πλευράς;' και αφού συλλέγαμε τις απαντήσεις ρωτούσαμε τον Άλλο 'είναι πράγματι αυτές οι θέσεις σου;' άραγε πόσοι θα έλεγαν 'ναι, αυτές είναι!'; Αυτός θα μπορούσε να είναι ένα τρόπος για συνειδητοποιήσουμε ότι δεν ξέρουμε τις θέσεις της Άλλης πλευράς. Συχνά έχει ειπωθεί ότι τα έθνη αποτελούν 'φαντασιακές κοινότητες', ξεχνάμε όμως ότι και ο Άλλος είναι φαντασιακός.

Δεν πιστεύω ότι αυτά θα πραγματοποιηθούν στο άμεσο μέλλον. Για την ώρα θα επαναληφθούν τα συμβατικά. Η τουρκική πλευρά θα επαναλάβει τον αφηρημένο και ρομαντικό λόγο. Θα τονίσει την αναγκαιότητα της ειρήνης, της φιλίας, ακόμη και της 'αδελφοσύνης' (σαν να υπάρχει κάποιος που δεν τα επιθυμεί αυτά). Θα πουν 'ότι ζήσαμε αιώνες μαζί' (με την έννοια του εξωραϊσμού του εθνικού παρελθόντος), με καλή θέληση αλλά απόλυτη έλλειψη ενσυναίσθησης, και η ελληνική πλευρά αμήχανα θα θυμηθεί τα 'τετρακόσια χρόνια σκλαβιάς'. 'Αν μας αφήσουν εμάς τους δύο χωρίς να επεμβαίνουν οι Άλλοι θα λύσουμε όλες τις διαφορές μας' θα πουν και η ελληνική πλευρά θα σκεφτεί ότι αν μείνει μόνη θα υποχρεωθεί να ενδώσει εφόσον είναι η μικρότερη χώρα.

Η ελληνική πλευρά θα προτείνει κάποιο είδος διαιτησίας των δυτικών ή των δυτικών συμμάχων της και η τουρκική πλευρά θα θυμηθεί τις οριενταλιστικές προκαταλήψεις του δυτικού κόσμου. Η Έλληνες θα προτάξουν το διεθνές δίκαιο και θα προτείνουν την εφαρμογή του στα θέματα που οι ίδιοι θα επιλέξουν και με την δική τους σειρά. Η τουρκική πλευρά θα τονίσει την επιλεκτική χρήση του δικαίου. Η Έλληνες θα πουν ότι ο συναγωνισμός δεν είναι μεταξύ των δύο χωρών αλλά το θέμα είναι η συμμόρφωση των κρατών σε βασικούς κανόνες. Ο αγώνας δεν είναι ανάμεσα στους δυο, αλλά απέναντι σε διεθνείς κανόνες. Οι Τούρκοι θα σκεφτούν ότι οι Έλληνες αποφεύγουν τον διάλογο.

Ποιο είναι το διαφορετικό στις μέρες μας; Μετά τους σεισμούς τουλάχιστον η οξύτητα και οι προκλήσεις μειώθηκαν. Φάνηκε κάποια ελπίδα. Παρουσιάστηκαν και εκδηλώσεις υπερβολικής αγάπης που ξαφνιάζουν. Τι συνέβη αλήθεια και απότομα τόσο αγαπιόμαστε; Από την άλλη, αυτό που παραμένει είναι η άγνοια που έχουμε για τον Άλλο και (κατά συνέπεια) για τον εαυτό μας. Προσωπικά δεν βρίσκω αρκετά ικανοποιητικές τις εξελίξεις και σαν αντιστάθμισμα και ως παρηγοριά καταφεύγω στην τέρψη που προκαλεί αυτή η ιδιάζουσα σχέση.

